

Tarih ve Gölne

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 16 (2025/Kış), ss. 161-171.

Geliş Tarihi: 11 Şubat 2025

Kabul Tarihi: 25 Nisan 2025

Diğer Yazılar/Others*

Mübadele Köyü Şirince'ye Gezi: Bir Romanın İzinde (21 Aralık 2024)

Alis ALTAN **

Giriş

Her şey bundan birkaç yıl önce, bir arkadaşımın bana imzalı bir roman hediye etmesiyle başladı. Roman, Kemal Arı tarafından yazılmıştı ve adı da “Manoli'nin Gözyaşlar”ıydı. Romanın alt başlığında ise (Şirince ve Mübadele) notu yer almıştı. O zamanlar, romanı yazan kişiyi tanıımıyordum; ancak romana şöyle bir göz gezdirdiğimde konusu çok ilgimi çekti. Duygu yüklü bir anlatımı vardı ve özellikle doğa ve kişilere odaklı betimlemeleri beni aldı, bambaşka bir dünyaya götürdü. Roman, İzmir Selçuk (eski adıyla Efes)'a bağlı Şirince köyünde geçiyordu. Yaklaşık on yıl önce bir gezi grubuyla bu köye gitmiştim. Tarihi ve doğal dokusuyla çok beğenmiştim. Romanı okurken ise, okuduğum satırlar beni aldı, sanki Şirince'nin sokaklarına bırakıverdi ve o sokakları, evleri, dağları, ovaları, yemyeşil tepelerini gezdirdi. Şirince tanıdığım bir yerdi, ama romanı okuyunca bu yerleşimde yepyeni şeyler bulmuş gibiydim; roman önümde öylesine bir dünya açmıştı ki artık köyün dağı, taşı, toprakları, bitkileri, börtü böceği bile bambaşka biçimler ve boyutlar alarak iç dünyamda canlanmıştı. Artık şunu düşünüyordum; Şirince'ye yeniden gitmeliydim ve romanın izinde yeniden o sokakları gezmeli, evlerini, insanların görmeli ve tanımalıyım.

Yaşam ilginç rastlantılar çizgisi üzerinde ilerleyerek sürüyor; atalarımızın dediği gibi, “dünya küçüktür”. Gün geldi, okuduğum romanın yazarı Kemal Arı'nın mübadele üzerine Türkiye'de en çok çalışan bir bilim insanı olduğunu

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Yüksek Lisans Öğrencisi, alis.altan@ogr.deu.edu.tr, Orcid: 0009-0001-5327-9573.

öğrendim. Yüksek lisans eğitimine başladığımda bu kez aynı kişi, eğitim gördüğüm kurumun müdürü ve anabilim dalının da başkanıydı. Artık hocamız, benim dersime giren bir öğretim üyesi olarak da karşımdaydı. Daha ilk derslerimizde hocamız adı geçen romanı bir okuma kitabı olarak bizlere önerdi ve bu romanı okuyan öğrencilerle Şirince'ye bir gezi düzenleyeceğini söyleyince oldukça heyecanlandım. Rastlantılar ardı ardına beni almış, önce bir kitabın satırları, sonra gördüğümüz dersin konuları arasına sürüklemişken; şimdi de mübadele üzerine öğrendiklerimin izini bir mübadele köyünde sürebilecektim.

Bütün sınıf arkadaşlarım romanı okumuşlar ve ödev hazırlamışlardı; artık hepimiz romana mekân olmuş bir mübadele köyünü, yani Şirince'yi gezmeye hazırdık. Hocamız da sözünü tuttu, önce gezi tarihini belirledik, ardından bizi Şirince'ye ulaştıracak taşıt arayışına yöneldik. Büyük bir otobüsü Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü sağladı. Bir cumartesi günü, üniversitemizin Buca Tınaztepe Yerleşkesinden kalkan otobüsümüz otoban boyunca ilerledi ve bizi kaşla göz arasında Selçuk ilçesinin kent meydanına ulaştırdı. Kendimizi dışarı attığımızda hava yağmurluydu; toprak, yağmur damlalarıyla buluştuğunda nefis bir koku salıyordu çevreye ve o koku insanın içine işliyordu ve ben sanki romanın içindeki mekânlarla daha o anda buluşmuş gibiydim; karşılaştığım nesneler sanki o dünyaya ait gibilerdi. Ufak bir esinti yüzümüze çarptığında, romanın verdiği etkiyle de olacak ürperdiğimi hissettim, üşür gibi oldum, ceketimi giydim ve sanki uzaklardan bir ses dalga dalga geliyor ve kulaklarımıza çarpıyor gibiydi:

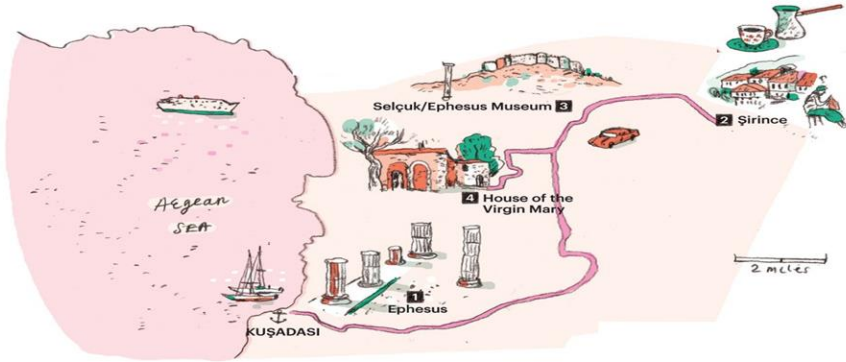
"Sizi bekliyorduk, hoş geldiniz!"

Evet, Şirince bizi bekliyordu.

1.Genel Bilgi:

Şirince günümüzde merkeze bağlı, İzmir'e 83, Selçuk merkeze 8, Kuşadası'na da 28 km uzaklıkta ve denizden 400 m yükseklikte, köy konumunda bir yerleşimdir. Köy, jeolojik yönden onu inceleyen kimi bilim insanlarınca Orta Ege'nin Küçük Menderes Havzası içinde, kimilerince de Küçük Menderes Ovası'nda ve ovanın kıyısında yer aldığı biçiminde değerlendirilmiştir¹. Bu kapsamda köy, Efes Harabeleri'ne 12, Yedi Uyurlar Mağarası'na 10, Meryem Ana Evi'ne 16, St. Jean Kilisesi ve İsabey Camii'ne 8 km uzaklıktadır.

¹ Besim Darkot ve Metin Tuncel, *Ege Bölgesi Coğrafyası* (İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1995), 54.

Şekil 1: Şirince'nin konumu ve Şirince'ye yakın merkezler²

Şirince sınırları içinde zengin oranda sertleşmiş kuars taşı, mikalı kayaç ve mermerlerle meydana gelen metamorfik kayaç alanları bulunuyor. Çevrede oturan insanlar kuvars taşının insan sağlığı açısından çok yararlı olduğuna inanıyorlar. Yüksekte olmasına karşın, denize yakınlığı nedeniyle Ege'nin tatlı esintilerini köyün yamaçlarında hissetmek olanaklıdır. Doğal koşulları ve savunmaya uygun konumu nedeniyle çok eski yüzyıllardan beri insanlar için oldukça ilgi gören bir yerleşim yeri olmuştur. Kimi kaynaklarda burada yerleşimin M. S. 5. Yüzyılda bile izlerinden söz edilmektedir. Bölgenin yükseltisi az olan yerlerinde eskiden sıtma hastalığı çok yaygın olduğundan, bu hastalıktan korunmak isteyenler için Şirince sanki bir sığınak olmuştur. Yine kimi kayıtlara göre, M. S. 6. yüzyıla kadar deniz Efes antik kentine kadar ulaşıyordu. Ancak bu yüzyılda Menderes Nehri'nden gelen alüvyonlarla bu özellik ortadan kalkınca Efes ve yöresinden de Şirince'ye göçler olmuştur. Geçmiş yüzyıllarda varlıklı insanlar Şirince'yi bir sayfiye yeri olarak kullanıyorlardı. Bu nedenle köye "Dağdaki Efesos" adı bile verilmişti³.

² [Khttps://www.turkeytourspecialist.com/turkey-travel-packages-print/sirince-village-tour](https://www.turkeytourspecialist.com/turkey-travel-packages-print/sirince-village-tour) (Erişim Tarihi, 10.02.2025)

³ F. Soykan, *Bir Turizm Coğrafyası Araştırması-Kırsal Alanların Turizm Potansiyelinin Saptanması ve Şirince Köyü'ne (İzmir) Uygulanması* (Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 2004).

2. Gezi:

Selçuk'a yirmi kişinin üzerinde bir grupla gittik; grup üyelerinin tamamı hocamız Prof. Dr. Kemal Arı'nın yüksek lisans ve doktora öğrencileriydi. Otobüs-ten inince dolmuşa bindik; dolmuşumuz homurdanarak Selçuk terminalinden çıktı ve Şirince'ye uzanan yol boyunca ilerlemeye başladı. Yüksekçe bir dağın orta kısmında kurulmuş Şirince'ye kıvrıla kıvrıla uzayan yol boyunca gidiyorduk, bu sırada aralıklarla hocamız mübadele ile ilgili genel bilgiler veriyordu. Yolun iki tarafında mandalina bahçeleri, üzüm bağları ve zeytinlikler göze çarpıyordu. Kış mevsiminin ortasında olmamıza karşın doğa yemyeşildi ve bu yeşillik gözle-

Şirince Köyünden Bir Kesit (Fotoğraf Alis Altan)

rimiz önünde uzanıp gidiyordu. Yağmur dinmiş, ara sıra güneş bulutlar arasından kendini gösteriyordu; öyle ki, kış mevsiminde değil, baharın tatlı kucağındaydık. Derken, *Köprübaşı* denilen yerde hocamız dolmuşu durdurdu ve bize buranın mübadeledeki önemini anlattı. Onun anlattığına göre mübadele- nin uygulandığı zamanlarda burada eksi bir çeşme varmış; bulunduğumuz yerin hemen altında, derenin iç kısımlarında birkaç un değirmeni o zamanlar

köylülerin gereksinim duydukları tahıl ürünlerini öğütüp un yaparmış. Bu çeşme yenilenmiş olarak hala yerinde duruyor ve yoldan geçenlere cömertçe sularını ikram ediyordu. Şirince'ye gelen mübadiller daha çok Selanik'in Drama nahiyesinden gelmişler; gemilerle geldiklerinde kıyıya indikleri yer İzmir Urla imiş. Orada onlara karantina uygulanmış; aşılar yapılmış, yedirilip doyurulmuş- lar ve öteki gereksinimleri karşılanmış, örneğin üstü başı kötü durumda olanlara yardımseverlerce toplanmış olan giysiler dağıtılmış. Urla'da karantinanın hemen yanında misafirhaneler varmış; hatta bu misafirhanelerde kalma koşullarını dü- zenleyen talimatnameler bile hükümetçe yayınlanmış. Bir süre burada kalan mübadiller, biraz konukeylerinde kaldıktan sonra Selçuk'a kadar trenle gelmişler. Burada bir süre dinlenmişler; sonra onlara Mübadele İmar ve İskân Vekâlet'ine bağlı İskan Müdüriyeti tarafından bir iskan memuru görevlendirilmiş; olasılıkla kimi güvenlik önlemleri de alınmış. Hükümetin sağladığı kağnılara, atlara ve ka- tırlara mübadillere ait taşınabilir eşyalar yüklenmiş. Sonra bu memurun rehberliğinde kervan yola dökülmüş; eşyalar hayvanlarda, kağnı ve at arabala- rında, mübadillerin kendileri de yaya olarak hiç görmedikleri, bilmedikleri Şirince'ye doğru yürümeye başlamışlar. İşte *Köprübaşı* dediğimiz yer mübadille- rin ilk mola verdikleri yermiş. Buraya kadar nispeten düz denilecek biçimde gelen köy yolu bu noktadan sonra sert bir yokuşa dönüşüyor ve sık dönemeçlerden olu- şuyordu. Anlıyorduk ki mübadiller işte bu düzlükte bir süre dinlenmişlerdi, şu çeşmeden maşrapalarla sular içmiş, yanlarındaki su testilerini doldurmuşlardı.

Onlara ne türlü yiyecek verilebilmişse onları yemiş ve sonra da şu yokuşa doğru Şirince'ye ulaşmak için yaşlı, genç, çoluk çocuk, kadın ve erkek yürümüşlerdi. Bugün o günü yaşamış mübadillerden hiç kimse hayatta bulunmuyor; ama bu görüntü bize onların ruhlarını sanki aramızda hissettirdi; arada bir usulca esen rüzgârla birlikte, kulağımıza şunu fısıldıyor gibilerdi:

‐Biz de böyle soğuk günlerde gelmiştik buralara, bizi duyun ve hissedin!‑

Evet, yolculuğumuzun daha bu evresinde çoktan hissetmeye başlamıştık o zor günleri yaşayanları.

Bu küçük duraksamadan sonra yeniden Şirince'ye uzanan yola tırmanmaya başladı; dolmuş dik yokuşa tırmanarak ilerliyordu. Gittikçe yükseliyor, aşağılara doğru baktığımızda dağ eteklerini, derin vadileri, hemen başımızın üzerindeymiş gibi mavi bulutları görüyorduk ve sanki bu maviliklere ulaşmak ister gibi bir halimiz vardı. Sonunda dik yol bitti ve köyün girişine ulaştık. Az ilerde, solda; günümüzde bir kısmı restoran olarak kullanılan bir yapıyla karşılaştık. Burası yerel halk tarafından *Taş Mektep* olarak adlandırılan yerd. 1906 yılında inşa edilip o tarihlerde bir Rum Okulu olarak hizmet vermiş olan Taş Mektep yakın zamanda özel bir meraklı tarafından eğitim müzesi haline de getirilmiş. Mübadele sonrası yerleştirilmek üzere ilk kez Şirince'ye gelen mübadiller burada konaklamışlar. Öyle ki Şirince'ye gelen mübadiller için bu okulun avlusunda Hilali Ahmer Cemiyeti kazanlar kurup, sıcak yemekler pişirmiş; çadırlar hazırlanmış ve hemen evleri verilemeyen mübadiller bu çadırlarda bir süre kalmak durumunda kalmışlar.

Hocamız Kemal Arı Taş Mektep'in avlusunda bizlere bir sunum yaptı; Maya takviminden, mübadillere kadar uzanan süreç, sanki gözümüzün önünde canlandı. Bulunduğumuz yükselti ve kış mevsiminin hava koşulları nedeniyle üşümeye başladığımızda yapının içine girdik. İçeride, camekânlar ardında, mübadele öncesi ve mübadele zamanına ait kimi belgeler, fotoğraflar ve yine o dönemlerden kalmış olan nesneler gördük. Bunların karşısında da kimi bölmelerde da doğal taşlardan yapılma takıların satıldığı, önceden sınıf olarak kullanılan küçük dükkânlar vardı. İç bölüm restorandı. Bir geniş oda da Atatürk resimleri ve nostaljik objelerle süslenmişti ve bütün bu mekanlar konukların fotoğraf ve video çekmeleri için uygundu; biz de öyle yaptık. Bir ara fotoğraf çeken veya çekilen herkes odayı boşaltmıştı. O an gözüme bir şey takıldı; pencereler... Sanırım tarihi dokusu bozulmayan en çok onlardı. Yaklaştım ve gördüklerimle büyüledim; Şirince'nin en güzel manzaralarından biri karşımdaydı! Düşünmeden edemiyordum; benim şimdi baktığım gibi, mektebin kurulduğu o yıllarda kim bilir kimler bu pencereden ne sevinçler veya hüznlerle bakmışlardı...

Geziye Katılan Öğrencilerden Bir Grup, Köy'ü Gezerken (Fotoğraf Alis Altan)

Taş Mektep 'ten ayrıldıktan sonra tıpkı romanda Manoli'nin son kez topraklarına kavuştuğu, özlemiyle yarım yüzyıl yandığı Şirince'sine at arabasıyla kavuştuğu an gibi kıvrıla kıvrıla dar taş yollar-dan yürüyerek köy meydanına ulaştık. Yerler ıslaktı, uzaklardaki dağların üzerleri sisle kaplıydı. Çarşı meydanına vardığımızda burada pek çok hediyelik eşya ve Şirince'nin adını dünyaya duyuran meşhur meyveli şaraplarının satıldığı mağazalar ve köy esnafı dükkânları bulunmaktadır. Benim gözlerim ise ilk önce beni çok etkileyen bu romanda adı geçen dükkân ve esnafları aradı. Elbette

artık çoğu yaşamıyordu; yaşayanlar da çok yaşlı olmalıydı; ancak rastladığımız kimi yaşlı insanlar, romanda adı geçen kişilerin çoğunu tanıyor ve biliyorlardı. Köyün meydanında, betimlemesi yapılan çınar ve dut ağaçlarını gördük; asırlık gövdeleriyle gururla çevrelerine bakıyorlardı ve yine romanda geçen kahvehaneyi, berber dükkanını gördük. İşte romanın kahramanı Manoli Aksiyotis, bastonuyla şurada durmuş olmalıydı ve şu kahvehaneden Boncuk Selim onu görmüş, berber ise şuradan koşarak yanına gelmiş olmalıydı. Burada bir süre durduk ve hocamız bize romanda geçen bu mekânları, romandan anımsatmalar yaparak anlattı ve tam elli yıl sonra Şirince'yi gören, giderken yirmili, geri geldiğinde ise yetmişini çoktan aşmış olan Manoli'nin duygu dünyasına girerek bir anlatım gerçekleştirdi.

Türk edebiyatında Şirince'ye yönelik ilk defa anlatımda bulunan kişi Sebahattin Ali olmuştur. Sırça Köşk isimli yapıtında, Şirince'nin bol meyve ağaçlarından ve huzurlu insanlarından bahsetmiştir⁴.

Tüm hava tahmin raporları bugüne dair Şirince'de şiddetli sağanak yağış uyarısı veriyordu, henüz kapalı bir hava, yüzümüzü parlatan birkaç damla ve yürümeyi durdurduğumuz anlarda içimize işleyen soğuk dışında bir şey yoktu. Yağmurlu havalarda yürümeyi seviyorum o yüzden her şeyi iyice inceleyebiliyordum ve düşünüyordum; Şirince'nin yağmurlarında nice Manoliler, Eftelyalar, Aliler, Fatmalar el ele koşarak ıslanıyor; kahkahalar attıklarında ağızlarına yağmur damlaları düşüyordu. Sonra bir gün her yer karardı, çok uzaklardan, kirli ellerden atılan nifak tohumları, birlikte, omuz omuza yaşayan bu halkları ayırdı.

⁴ Sebahattin Ali, *Çirkince* (Yapı Kredi Yayınları, 2012), 96-97.

Sonrası malum, mübadele ile sonuçlandı, çünkü yokuşlardan süzülen yağmur sularına artık kan bulaşmıştı.

Buralarda bir zamanlar Rumlardan kalan bakımlı ve güzel görüntülü haneler ve köşkler yer almaktaymış; ancak mübadele sonrası gelen mübaddillerin yaşam şartlarına, alışkanlıklarına, hayvancılık ve tarımla uğraşmalarına göre bu evler ya yıkılmış ya da kimi kısımları hayvan barınağına dönüştürülmüş. Kemal Arı ise Manoli'nin Gözyaşları adlı romanında mübadele sonrası Şirince ve evlerinin görünüşleri hakkında ayrıntılı bilgiler sunuyor. Evlerin arasına sıkıştırılmış iğreti ve kaba ahırların, ağıların, oraya buraya tikiştirilmiş sergenlerin ve kümeslerin, o şatafatlı görüntüyü bütünüyle ortadan kaldırdığını, yamaçlara sıralanan eski narin merdivenlerin birçoğunun nasıl yıkıma uğradığını, yerlerine hayvanların geçebileceği toprak yolların yapılışını ayrıntılı biçimde ele alıyor.

Köy Meydanından Bir Kesit (Fotoğraf Alis Altan)

Romanda Şirince'ye elli yıl sonra gelen Manoli'nin konuk olarak kalacağı eve ulaşmak için Şirince'nin ara yollarına düştük grup olarak. Hem romanda ayrıntılı biçimde anlatılan o mekanları görecektik hem de yine romanda yer alan iki ayrı kiliseye ulaşacaktık. Taşlarla döşeli bir zeminde yürüyorduk; yol gitti, gitti; bir tahta köprüye ulaştık ve o tahta köprüden karşı kıyıya geçerek, Manoli'nin kaldığı eve giden taş merdivenden çıkmaya başladık. Eve geldik ama evin dış kapısı zincirli bir kilit ile kilitlenmişti. Hocamızdan öğrendik, meğer bu ev, Manoli'nin ailesinden kalan topraklara yerleştirilmiş Dramalı Mehmet Ali Dağlı'dan kalma evmiş; bu mübadilin oğlu Erdem dağlı Manoli ile yıllarca yazışmış. Hocamız bu yazışmalardaki mektupların kopyalarını aileden almış; Erdem Dağlı ise bir rahatsızlık geçirdiği için Selçuk'tan Şirince'ye pek gelemiyormuş. Bir arkadaşımız romanı yanında getirmişti ve elinde taşıyordu. Neredeyse çekildiğimiz her fotoğraf karesinde kitapta bir birey gibi yer alıyordu. Kiliseye giden taş yol boyunca birbirinden güzel hediyelik eşyalar satılıyordu: şile bezinden dikilmiş giysiler, rengârenk boncuklar, takılar, hatıralıklar, tütsüler, magnetler ve daha pek çok şey...

Şirince'nin en güzel manzaralarından birine sahip olan Hodri Meydan Kulesi köyün kuzeyinde yer almaktaydı. Güneyinde ise Aziz John Baptist Ortodoks Kilisesi bulunuyordu. Mübadiller ilk geldiklerinde bu kiliseyi bir süre cami olarak kullanmışlar; ancak günün beş vakti yaşlı insanların dik taş yolu tırmanmaları zor olduğu için, Kasaplar Meydanı'nda yer alan bir kahvehaneyi camiye çevirmişler ve o günden sonra bu kilise boş olarak kalmış ve başka amaçlar için kullanılmış. Günümüzde kilise restore edilmiş ve güçlendirilmiş; böylelikle güzelliği daha da

belirgin bir biçim almış. Kilisenin hemen önünde bir dilek havuzu bulunuyor. Etrafında ise Şirince manzarasına hâkim ve buraya özgü olan mürver şurubu veya kumda pişirilen Türk kahvesi içilebilecek mekânlar yer alıyor. Bunlardan birinde oturup bu güzel içeceklerden yudumlarken mekânın korunağı üzerine alabildiğine yağan yağmurun sesi yoğun bir huzur veriyordu.

Takvim 21 Aralık 2024'ü gösteriyordu. Bundan tam 12 yıl önce bugün Maya Uygurluğu takviminin bitişine göre dünyanın sonu sayılmış ve kıyamet kopacak iddiaları tüm dünyayı sarmıştı. Kıyametten etkilenmeyeceğine inanılan dünyadaki iki yerden biri Fransa Bugarach, diğeri ise Şirince'ydi. Sanırım Şirince, Şirince olalı öyle bir gün görmemişti. Nuh'un gemisinin ortaya çıkacağına inanıp Maden Dağı'na tırmananları mı ararsınız, ortalıkta beyaz kıyafetlerle dolaşıp tuhaf ayinler yapanları mı; uyanık lokantacıların çıkardığı yüksek fiyatlı kıyamet menülerini mi istersiniz, gökte mavi bir ışık gördük deyip kendilerini kiliseye kapatanları mı... Tüm bu absürtlüklerin içinde kalan akıllı başında halk ise *"Şu kıyamet artık kopsa da kurtulsak!"* demeye başlamıştı. Nitekim 21 Aralık 2012'de kıyamet kopmadı. Ancak biz bu kiliseden öteki kiliseye yeni ulaşmıştık ki; gökyüzü bir karardı, yoğun şimşekler çaktı ve gökyüzünden bardaktan boşalıncasına yağmur ve dolu taneleri yağmaya başladı. Acaba kıyamet bugün mü kopuyor diye düşündüren bir sağanaktı bu. Denilebilir ki yer yerinden oynadı. Çok uzun yıllardır böylesine şiddetli bir yağmur ve şimşek görmemiştim. Maya halkının bunu görme şansı olsaydı, eminim kendilerine bir pay çıkarırlardı.

Aziz Demetrius Kilisesi (Fotoğraf Alis Altan)

Bu korkunç fırtına karşısında Aziz Demetrius Kilisesi'nin sütunlarının arasından uçacak gibiydik; ama yine de çılgınca fotoğraf çekme ve çektirme arzusuyla koşturuyorduk. Bu sıralarda dolu yağışı iyice arttı; sanki bulutların üstüne binmiş binlerce yaramaz çocuk aşağıya taşlar fırlatıyor gibiydi. Kiliseye girdik ve yağmur dinene dek bekledik. Bir tepe üzerinde bulunan bu kilise; 18. Yüzyıldan kalma bir Rum kilisesidir. 2012 yılında baş-

lanan restorasyonun ardından ise 2016'da ziyarete açılmış. Kilisenin duvarları ve mihrabı 12 havari freskleriyle süslenmiş olup bu fresklerden Andreas ve Markos'un isim ve resimleri günümüze dek kalmıştır. Kilisenin içi kadar dış avlusu da son derecede güzeldi. Avludaki sütunlar göğe yükselirmişçesine uzanıyor ve tüm bulutlar sanki ellerinizle tutabileceğiniz gibi yakın görünüyordu. Görünen manzara da eklenince fotoğraf çekimleri için mükemmel bir fon oluşturunuyordu.

Sonunda dönüş yoluna geçtik. Kimi yerlerde *"Kırkınca"* yazan tabelalar gözümünden kaçmamıştı. Bu Şirince'nin eski isimlerinden biriydi. Çokana, yazdığını

kitabında Şirince hakkında bilgiler vermiş, Şirince'nin Ayasuluğ'a 7 km uzaklıkta bulunduğunu, Şirince'ye Osmanlı'dan kopmak istemeyen Efesliler'in temellerini attığını, Şirince'nin isminin "kırkınıcı" sözcüğünden geldiğini ve Ege Bölgesi'nde bulunan, temel dilinin Türkçe olduğu Rum köylerinden biri olduğunu söylemektedir. Ayrıca Şirince köyünün dini kayıtlarda isminin "Dağlık Efessos" olduğunu da belirtmektedir⁵.

Şirince'nin isimleriyle ilgili köyde çok fazla söylentiler vardır. Köyün ismine yönelik yerli halkın kuşaktan kuşağa aktardığı söylentilerdir bunlar. Bu söylentilere göre Şirince'ye ilk olarak Kırkınca denilmiştir. Bunun nedeni Efes'in tahrip olması ile bölgeden bağını korumak istemeyerek dağlara çıkan ve Şirince'ye temellerini atan ilk kırk kişidir. Rum kesimi ise bölgede mübadele gerçekleşmeden önce yerleşime "Kirkidje" demiştir. Kırkınca isminin Çirkince ile değiştirilmesinin nedeni ise yerleşimin merkezinin koruma altına alınmak istenmesine dayandırılmıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile köy Şirince adını almıştır. Bir kaynaktan okuduğumuza göre; "Dağdaki Efes" ismiyle nitelendirilen köye, Efes'teki nüfus dağılınca göç edenlerin bir kısmı Kuşadası'na giderken, daha az denilecek bir kısmı da Şirince'ye gelmiştir. Bu insanlar geldikleri yere başkaları gelmesin, böylelikle güvenlikleri de tehlikeye girmesin diye 'Çirkince' demişlerdir. Bu söylentinin ne denli doğru olduğu elbette kuşkuludur; ancak kesin olan bir bilgiye göre, Çirkince'ye Şirince adını, Cumhuriyet döneminde İzmir'in ilk valilerinden Kazım Dirik Paşa, 1924 yılında Şirince'ye gelip de buranın güzelliğini görünce; "Bu kadar güzel bir yerleşimin ismi Çirkince değil; Şirince olabilir" diyerek vermiştir⁶.

İşte eski adı Çirkince olan Şirince, bu denli güzel ve etkileyici bir köy. Günümüzde binlerce ziyaretçi bu güzel köyü görmek ve orada yerleşip gelişen mübadele kültürünün izlerini aramak için buraya geliyorlar.

Köyden ayrılırken kısa bir süre dolmuş bekledik; gelince arkadaşlarımızla topluca binerek köyden ayrıldık.

Şirince'de Geziye Katılan Bir Grup Öğrenci
(Fotoğraf: Alis Altan)

⁵ Ari Çokona, 20. Yüzyıl Başlarında Anadolu ve Trakya'daki Rum Yerleşimleri (Literatür Yayınları, 2016) 192.

⁶ İzmir Kültür ve Turizm Dergisi, Dağdaki Efes Şirince

Şirince'ye Veda Anı (Fotoğraf Alis Altan)

Köyde iken fırtınalar kopmuş, sanki bizleri havalara savuracak gibi bir görüntü almıştı; ancak o dik yokuşu kıvrıla kıvrıla inip, gelirken gördüğümüz o güzel manzara-
raları yeniden izleyerek Selçuk'a ulaştığımızda artık havadaki bulutlar dağılmış ve güneş açmıştı. Bizi oradan alacak otobüsün gelmesini beklerken, Selçuk'un hemen her yerinde bulunan turuncu ağaçlarının hoş görüntüleriyle karşılaştık. Görüntüleri kadar güzel kokuları da her yanı sarmıştı. Bu güzel görüntü ve koku beni alıp, on beş yaşımdaki anılarıma götürdü; aynı yerde, aynı ağaçlar arasındaki o güzel duygularım yeniden canlanmıştı. O zaman uzanıp meyvelerinden koparmak daha kolaydı; ancak şimdi epey zorlanmıştım çünkü ben uzayıp büyürken, ağaçlar da

yerinde saymamış, oldukça uzamışlardı. Otobüs geldiğinde kendimize şöyle bir baktık; saçlarımız dağılmış, giysilerimiz ve çoraplarımız ıslanmıştı; ama çok mutluyduk. Otobüse binerken son bir kez ardıma baktım, Şirince'ye baktım ve gökyüzüne... Hoşçakal Manoli, hoşçakal İnce Mehmet, hoşçakalın önce topraklarından, sonra da bu fani dünyadan göçmüş tüm mübadiller! Barış içinde, hep bir arada yaşanacak olan bu güzel topraklar artık bizlere emanet!

KAYNAKÇA

- Ali, Sabahattin. *Çirkince*. Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Arı, Kemal. *Manoli'nin Gözyaşları (Mübadele ve Şirince)*. Kitapana Yayınevi, 2018.
- Çokona, Ari. 20. Yüzyıl Başlarında Anadolu ve Trakya'daki Rum Yerleşimleri. Literatür Yayınları, 2016.
- Darkot, Besim, Metin Tuncel. *Ege Bölgesi Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1995.
- İzmir Kültür ve Turizm Dergisi, Dağdaki Efes Şirince, <https://www.izmirdergisi.com/tr/turizm/kultur-turizmi/48-dagdaki-efes-sirince> Erişim: 25.12.2024.
- Soykan, Füsün. *Bir Turizm Coğrafyası Araştırması-Kırsal Alanların Turizm Potansiyelinin Saptanması ve Şirince Köyü'ne (İzmir) Uygulanması*. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 2004.
- Yalçın, Kemal. *Emanet Çeyiz*. Bir Zamanlar Yayıncılık, 2005.
- Yalçın, Kemal. *Efes- Çirkinçeli Angela Katrini*. Bir Zamanlar Yayıncılık, 2017.
- Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol, Erişim: 10.01.2025. <http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-sozlesmesi/>